

TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS BAĞLAMINDA İNCELENMESİ¹

Analysis Of Turkish Textbooks In The Context Of Intangible Cultural Heritage

Yüksek Lisans Mezunu. Yıldız GÜRBÜZ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Muğla/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1218-8381>

Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Muğla/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3916-5307>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 5. Sınıf ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespit edilebilmesi ve buradan hareketle MEB'de seçmeli ders konumundaki Halk Kültürü dersinin ortaöğretim tüm sınıflarında okutulabilmesinin önemine dikkat çekebilmeştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ders kitaplarındaki metinler doküman incelemesi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre kitaplarda en çok yer verilen somut olmayan kültürel miras ana kadrosu sözlü gelenekler ve anlatımlardır. En az yer verilen ana kadrolar gösteri sanatları ve el sanatları geleneğidir. İncelenen Türkçe ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras bağlamında farklı ve özgün örnekler içerdiği görülmüştür. Bununla birlikte Türkçe dersine eş zamanlı olarak Halk Kültürü dersinin de okutulması gereğinin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Somut olmayan kültürel miras, Türkçe ders kitapları, Halk kültürü dersi

ABSTRACT

The aim of this study is to identify the intangible cultural heritage elements in the 5th grade and 8th grade Turkish textbooks, and to draw attention to the importance of teaching the Folk Culture course as an elective course in all grades of secondary education. Qualitative research method was used in the study. The texts in the textbooks were analyzed using the document analysis technique. According to the results of the study, the main cadre of intangible cultural heritage (ICH), which is mentioned the most in the textbooks, is oral traditions and narratives. The main cadres that are mentioned the least are tradition of performing arts and crafts. It has been seen the Turkish textbooks examined included different and original examples in the context of ICH. However the importance of the necessity of simultaneous teaching of Folk Culture course was emphasized.

Key Words: Intangible cultural heritage, Turkish textbooks, Folk culture course

1.

2. GİRİŞ

Teknolojinin gelişimi ile birlikte insanlar kendi kültürüne yabancılaşmakta, popüler kültürün etkisi altına girmektedir. Gün geçtikçe yeni nesil, teknolojinin esiri olmakta, özünü unutmaya yüz tutmaktadır. Kültür, değer, gelenek, görenek kavramları önemini yitirmekte ve bu kavramların korunması tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Geçmişin değerlerine, geleneklerine sahip çıkmak için birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu değerler, gelenekler kültürel mirası oluşturmaktadır. Kültürel miras, geçmişten geleceğe aktarılan maddi ve manevi tüm unsurlardır. Kültürel mirasın manevi boyutunu oluşturan somut olmayan kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması konusu bu bağlamda ayrı bir önem arz etmektedir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı da çalışmalar yürütmektedir. Ders kitaplarıyla, öğretim programlarıyla, seçmeli derslerle öğrencilere birtakım değerler, unsurlar aktarılmaya çalışılmaktadır. Türkçe dersi de somut olmayan kültürel mirasın aktarımının yapılabileceği önemli derslerden biridir.

¹ Bu makale, 2019 yılında, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Doç. Dr. Sibel TURHAN TUNA danışmanlığında Yıldız GÜRBÜZ tarafından hazırlanan "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Bağlamında İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültür, bir milletin yaratmış olduğu maddi ve manevi her şeydir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te kültür, "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" olarak geçmektedir (TDK, 2005: 1282). Kültürel miras, hem maddi hem de maddi olmayan unsurlardan oluşur. Kültürel mirasın maddi yani somut unsurları tarihî, antropolojik, estetik, arkeolojik, bilimsel ya da etnolojik değerleri olan unsurlardır. Sit alanları, yapılar, camiler, kiliseler, anıtlar vb. bu gruba girer.

"Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve buna ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" anlamına gelir (Oğuz, 2009: 57). Somut olmayan kültürel miras unsurları şöyledir:

- ✓ Dilin somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bir araç işlevi gördüğü sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler: Mitler, efsaneler, masallar, destanlar, hikâyeler, ağıtlar, ninniler, türküler, bilmeceler, tekerlemeler
- ✓ Gösteri sanatları: Âşık icraları, atışmalar, karagöz, meddah, orta oyunu, köy seyirlik oyunları ve halk oyunları icraları
- ✓ Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller: Doğum, sünnet, evlenme, askere uğurlama, ölüm gibi geçiş dönemi gelenek ve göreneklere, toy, şölen, bayram, yıldönümü gibi her türlü geleneksel toplanma biçimleri ve bunlara dayalı geleneksel uygulamalar, inançlar vb.
- ✓ Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar: Halkın geleneksel kültürel yapı içinde oluşturduğu halk hekimliği, halk baytarlığı, halk meteorolojisi, fal açma ve rüya tabirleri
- ✓ El sanatları geleneği: Usta çırak ilişkisi içerisinde öğrenilen ve seri üretime dayanmayan bakırcılık, kalaycılık, demircilik, semercilik, yorgancılık, sepetçilik gibi geleneksel meslekler (Oğuz, 2004: 9-10).

2.2. Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma Bağlamında Halk Kültürü Dersi ve Önemi

Somut olmayan kültürel miras unsurlarının yaşayan niteliği yani bugün de var olması önemlidir. Somut olmayan kültürel miras bu yolla nesilden nesile aktarılabilen ve gelenekten geleceğe yaşatılmaktadır. Oğuz'a göre (2009) bir kültür mirası tarihte kalmış, yüzlerce yıl unutulmuş ve bu mirası sürdüren bir kişi, grup ya da topluluk yoksa bu konunun somut olmayan kültürel miras niteliği kalmamıştır.

Somut olmayan kültürel mirasın tanınması, korunması ve geleceğe aktarılmasında Halk Kültürü dersinin önemi büyüktür. Halk Kültürü dersi öğrencilerin kendi kültürlerini tanıyarak mirası korumalarına olanak sağlama, insanlığın kültürel zenginlik ve çeşitliliğinin güçlendirilmesine katkı sağlama, mirası kuşaktan kuşağa aktarma gibi temel amaçlar çerçevesinde uygulanmaktadır (Aral, 2016: 116).

Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı (2018) ile öğrencilerin kültür ve halk kültürü arasındaki ilişkiyi kavramaları, toplumsal uygulamalar, sözlü anlatımlar, halk bilgisi, halk sanatları, gösteri sanatlarına dair amaçları gerçekleştirmeleri, bunları benimsemeleri ve her fırsatta benimsetmeye çalışmaları amaçlanmaktadır. Halk Kültürü dersi ile birlikte öğrenciler hem kültürlerini tanıyacak hem de kendilerine farklı iş alanları oluşturabileceklerdir. Oğuz (2009) Halk Kültürü dersini alan öğrencilerin arasından meraklarını ve akademik gelişimlerini sürdürenlerin etkin bir şekilde iş hayatına atıldıklarında bu derste öğrendiklerini uygulayarak mesleklerinde özgün, yeni ve canlı kareler oluşturacaklarını ve bu alandaki birikimlerini ekonomik getirileri de olan verilere dönüştürerek iş ve istihdam alanları yaratabileceklerini söylemektedir.

Kutlu'ya göre (2013) Halk Kültürü dersinin ilköğretim programlarına konulması, somut olmayan kültürel mirasın korunmasında ilk ve olumlu bir adımdır.

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın amacı ve yöntemi 5 başlık altında açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 5. Sınıf ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan somut olmayan kültürel miras unsurlarının tespit edilebilmesi ve buradan hareketle MEB’de seçmeli ders konumundaki Halk Kültürü dersinin ortaöğretimin tüm sınıflarında okutulabilmesinin önemine dikkat çekebilmeğdir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”dır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2016-2017 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemlerinde ortaokulun ilk ve son sınıfında okutulan Türkçe ders kitapları ile sınırlandırılmıştır. İncelenen ders kitapları şunlardır:

2016-2017 Eğitim Öğretim Dönemi 5. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı

2016-2017 Eğitim Öğretim Dönemi 8. Sınıf Dikey Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı

2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi 5. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı

2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi 8. Sınıf Dörtel Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı

2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın kitaplardan elde edilen verileri, doküman incelemesi tekniğı ile çözümlenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri toplaması”dır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 188).

3.5. Verilerin Analizi

Ders kitaplarında yer alan metinler somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında doküman incelemesi tekniğı ile incelenmiştir. Çalışmada numaralandırma yapılırken Oğuz’un Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesine Göre Halk Bilimi Kadroları başlığı esas alınmıştır.

SOKÜM Sözleşmesine Göre Halk Bilimi Kadroları

A. Yaşayan İnsan Hazinesi/Geleneğin Ustaları

1. Âşıklar/Ozanlar
2. Mahalli Sanatçılar
3. Halk Oyunu Ustaları
4. Geleneksel El Sanatları Ustaları
5. Halk Hekimleri
6. Ortak Belleğe Ait Değerli Bilgilerin Ender Bulunur Taşıyıcıları
7. Bu Kategorilere Girmeyen Diğer Usta/Taşıyıcı/Sanatçı Kişiler

B.İ. Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar

1. Mitler
2. Efsaneler
  - 2a. Kıy Efsaneleri
  - 2b. Kent Efsaneleri
  - 2c. Memoratlar
  - 2ç. Menkıbeler
3. Destanlar (Epos, Epope)
4. Masallar
5. Halk Hikâyeleri
6. Fıkralar

7. Deyimler
8. Atasözleri
9. Küfürler
10. Argo Sözcükler
11. Yemin Sözcükleri
12. Selamlaşma Sözcükleri
13. Adlar
- 13a. Kişi Adları
- 13b. Yer Adları
- 13c. Sülâle Adları
- 13ç. Lakaplar
- 13d. Diğer
14. Sözlü Tarih
15. Halk Şiiri
- 15a. Ninniler
- 15b. Maniler
- 15c. Türküler
- 15ç. Ağıtlar
- 15d. Destanlar
- 15e. İlahiler
- 15f. Tekerlemeler
- 15g. Bilmeceler
- 15ğ. Alkışlar
- 15h. Kargışlar
- 15ı. Diğer
16. Sözlü Anlatımın Yardımcı Unsurları
- 16a. Jestler
- 16b. Mimikler
17. Diğer

B.II. Gösteri Sanatları

1. Halk Müziği
- 1a. Âşık Müziği ve Gösterimleri
- 1a1. Âşık Fasılları
- 1a2. Âşık Yarışmaları
- 1a3. Türkümlü Hikâyeler
- 1a4. Diğer
- 1b. Tekke Şiiri ve Gösterimleri
- 1b1. Zikir
- 1b2. Sema
- 1b3. Semah
- 1b4. Diğer
- 1c. Anonim Müzik ve Gösterimleri
- 1c1. Türkü Türleri ve Ezgileri (Kırık Hava, Maya, Bozlak vb.)
- 1c2. Türkümlü Atışmalar (Martufal, Bayraktar, Atma Türkü vb.)
- 1c3. Sıra Geceleri
- 1c4. Yaren Sohbetleri
- 1c5. Barana Sohbetleri
- 1c6. Kına Geceleri
- 1c7. Düğün Eğlenceleri
- 1c8. Diğer
- 1ç. Halk Çalgıları
- 1ç1. Vurmalı Halk Çalgıları
- 1ç2. Üflemeli Halk Çalgıları
- 1ç3. Tezeneli Halk Çalgıları
- 1ç4. Yaylı Halk Çalgıları
- 1ç5. Diğer

2. Halk Oyunları

2a. Halay

2b. Zeybek

2c. Bar

2ç. Horon

2d. Köçek

2e. Diğer

3. Halk Tiyatrosu

3a. Köy Seyirlik Oyunları

3b. Karagöz

3c. Kukla

3ç. Ortaoyunu

3d. Pantomim

3e. Meddah

3f. Diğer

B.III. Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler

1. Törenler, Kutlamalar ve Ritüelleri

1a. Geçiş Törenleri

1a1. Doğum

1a1a. Çocuksuzluk ve Çözüm Uygulamaları

1a1b. Gebelik Dönemi

1a1c. Doğum Sırası

1a1ç. Doğum Sonrası

1a2. Diş Hediği

1a3. Sünnet

1a4. Nişan

1a5. Düğün

1a6. Askerlik

1a7. Gurbete Çıkma

1a8. Hacca Gitme

1a9. Ölüm

1a10. Diğer

1b. Kutlamalar

1b1. Bayramlar

1b2. Panayırılar

1b3. Festivaller

1b4. Yıl Dönümleri

1b5. Anma Günleri

1b6. Kandiller

1b7. Özel Günler

1b8. Diğer

1c. Ziyaret Yerleri, Adak-Kurban Uygulamaları

1c1. Türbe-Yatır

1c2. Adak-Kurban

1ç. Sihir-Büyü

1d. Fal-Kehanet

1e. Rüya

1f. Bolluk ve Bereket Ritüelleri

1g. Nazar

1ğ. Uğur

1h. Diğer

2. Halk Hukuku

2a. Töre (Örf, Örnek: Evlenme Modellerine ve Ensest Kurallarına Mutlak İtaat)

2b. Gelenek (An'ane, Örnek: Eş Seçiminde Otoriteye Saygı)

2c. Görenek (Âdet, Örnek: Halkın Düğün Uygulamalarına Saygı)

2ç. Halk Hukuku Uygulamaları

- 2ç1. Kan Davası
- 2ç2. Namus Davası
- 2ç3. Yemin, And İçme ve Sözünde Durma
- 2ç4. Konuk Ağırhlama
- 2ç5. Yardımseverlik
- 2ç6. Toplumsal Statü ve Farklılık Ölçütleri
- 2ç7. Akrabalık Tanımı ve Biçimi
- 2ç8. Diğer
3. Halk Sporları
- 3a. Cirit
- 3b. Güreş
- 3c. Bilek Güreşi
- 3ç. Nişan Alma (Ok, Mızrak, Taş, Sapan, Ateşli Silah vb.)
- 3d. Boğa Güreşleri
- 3e. Deve Güreşleri
- 3f. Horoz Döğüşleri
- 3g. Köpek Döğüşleri
- 3ğ. Çocuk Oyunları ve Oyuncakları
- 3ğ1. Çocuk Oyunları
- 3ğ2. Oyuncaklar
- 3h. Diğer

B.IV. Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar

1. Mitik, Şamanik, Kozmogonik, Eskatolojik Halk İnanışları
- 1a. Tanrı
- 1b. Melek
- 1c. Şeytan
- 1ç. Cin
- 1d. Peri
- 1e. Hızır
- 1f. Al Karısı/Al Basması
- 1g. Koncalus
- 1ğ. Enkebut, Karabasan
- 1h. Diğer
2. Dünya ve Evren'in Yaradılışı ile İlgili Bilgi ve İnançlar
- 2a. Güneş
- 2b. Ay
- 2c. Yıldızlar
- 2ç. Dünya
- 2d. Diğer
3. Kıyamet
- 3a. Kıyamet İşaretleri
- 3b. Kıyamet Günü
- 3c. Kıyamet Sonrası
4. Halk Hekimliği
- 4a. Ocaklar ve Tedavi Yöntemleri
- 4b. Halk Hekimleri
- 4c. Halk İlaçları
- 4ç. Sınıkcılar
- 4d. Diğer
5. Halk Baytarlığı ve Zoolojisi
6. Halk Takvimi ve Meteorolojisi
- 6a. Halk Takvimi
- 6b. Halk Meteorolojisi
7. Halk Biyolojisi
8. Halk Botanığı
9. Halk Matematiği

- 9a. Ölçü Birimleri
9b. Tartı Birimleri
9c. Hesaplama Yöntemleri
9ç. Diğer
10. Halk Mimarisi
10a. Konutlar ve Yapım Teknikleri
10b. Ev İçi Mimari ve Dekorasyon
10c. Hayvan Barınakları ve Samanlıklar
10ç. Yiyecek-İçecek Depoları
10d. Fırınlr ve Diğer Ekmek Pişirme Dersleri
10e. Kulübeler
10f. Çamaşırhane ve Yunaklar
10g. Çeşmeler
10ğ. İbadethaneler
10h. Diğer
11. Halk Ekonomisi
11a. Takas
11b. Hizmet Karşılığı Mal
11c. İmece
11ç. Diğer
12. Halk Taşımacılığı
12a. Kara Taşımacılığı
12b. Tekerlekli Araçlar
12c. Kızaklı Araçlar
12ç. Irmak, Göl ve Deniz Taşımacılığı
12ç1. Sallar
12ç2. Tekneler
12d. Diğer
13. Halk Haberleşme Teknikleri
13a. Haberci/Ulak
13b. Hayvan Kullanımı
13c. Simge Eşya
13ç. Mektup
13d. Diğer
14. Halk Tarım ve Hayvancılığı
14a. Ekincilik
14b. Toplayıcılık
14c. Avcılık
14ç. Hayvancılık
14d. Balıkçılık
14e. Diğer
15. Halk Mutfağı
15a. Gıda Depolama Kültürü
15a1. Mevsimsel Yiyecek Saklama Biçimleri
15a2. Saklama Mekânları
15b. Yerel Bilgi ve Becerilerle Üretilen Yemekler
15c. Mutfak, Araç ve Gereçleri
15ç. Kutsal ve Törenselleşmiş Yemekler
B.V. El Sanatları Geleneği
1. Geleneksel Meslekler
1a. Demircilik
1b. Bakırcılık
1c. Kalaycılık
1ç. Yorgancılık
1d. Semercilik
1e. Marangozluk ve Oymacılık

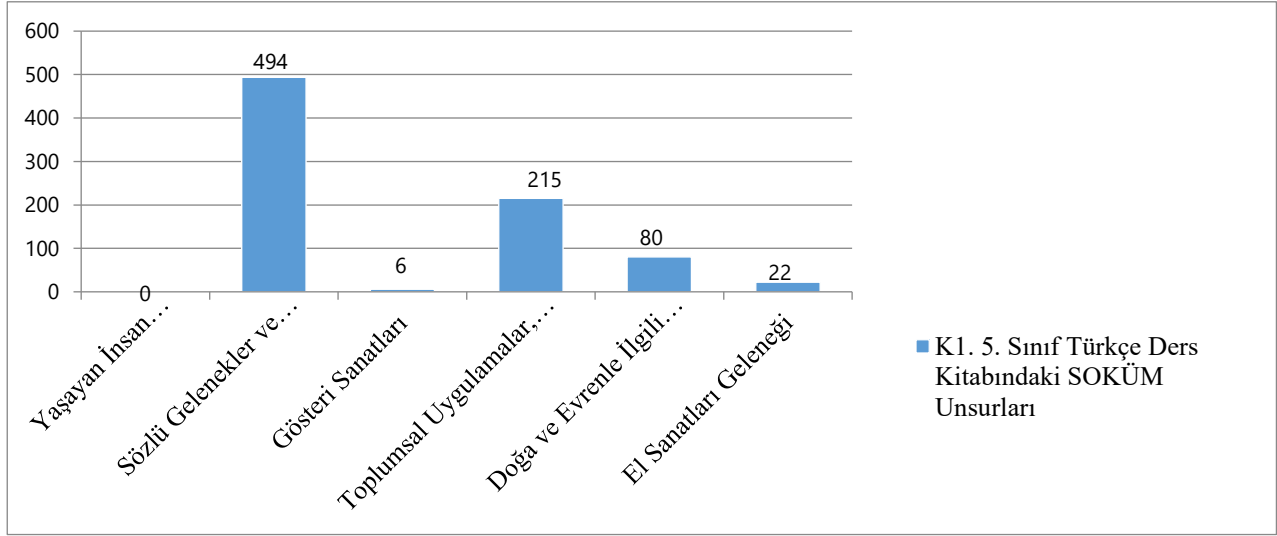
- 1f. Urgancılık
- 1g. Tenekecilik
- 1ğ. Dokumacılık
- 1h. Örücülük
- 1ı. Oyacılık
- 1i. İşlemecilik
- 1j. Dericilik
- 1k. Saraçlık
- 1l. Ebruculuk
- 1m. Hattatlık
- 1n. Nakkaşlık
- 1o. Halk Resmi
- 1ö. Diğer
2. Giyim-Kuşam ve Süslenme
- 2a. Kadın Giyimi
- 2a1. Bebek
- 2a2. Çocuk
- 2a3. Genç Kız
- 2a4. Nişanlı Kız
- 2a5. Gelin
- 2a6. Evli Kadın
- 2a7. Hamile
- 2a8. Dul
- 2a9. Yaşlı Kadın
- 2a10. Günlük Giyim
- 2a11. Tören Giyimi
- 2a12. Diğer
- 2b. Erkek Giyimi
- 2b1. Bebek
- 2b2. Çocuk
- 2b3. Sünnet Giyimi
- 2b4. Delikanlı
- 2b5. Damat
- 2b6. Yaşlı Adam
- 2b7. Günlük Giyim
- 2b8. Tören Giyimi
- 2b9. Mesleki Giyim
- 2b10. Diğer
- 2c. Süslenme
- 2c1a. Sürme
- 2c1b. Rastık
- 2c1c. Kına
- 2c1ç. Döğme
- 2c1d. Diğer
- 2c2. Takı
- 2c2a. Küpe
- 2c2b. Gerdanlık
- 2c2c. Bilezik
- 2c2ç. Halhal
- 2c2d. Kemer
- 2c2e. Diğer
- 2c3. İşleme
- 2c4. Oya
- 2c5. Diğer (Oğuz, 2013: 155-164)

4. BULGULAR VE YORUMLAR

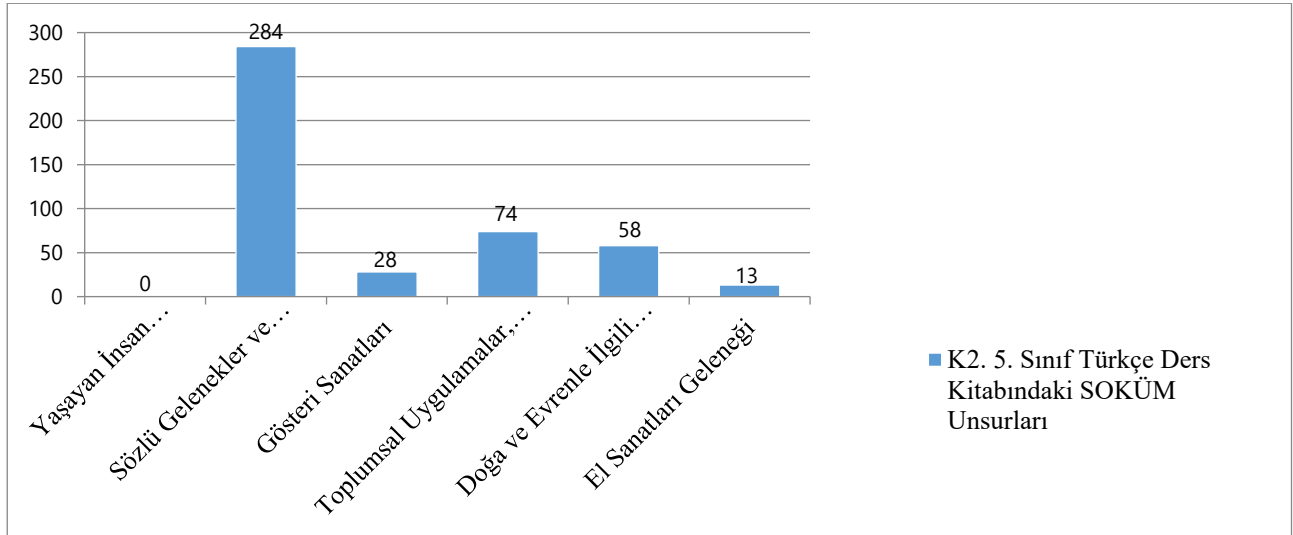
K1. (2016-2017 Eğitim Öğretim Dönemi MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı)'in somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili bulguları Grafik 1'de sunulmuştur:

Grafik 1. K1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Değerlendirmesi

Grafik 1'e göre K1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları bölümü ile ilgili bir bulgu tespit edilememiştir. Kitapta en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun "sözlü gelenekler ve anlatımlar" olduğu görülmüştür. Sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarından en çok yer verilen alt başlığın deyimler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında efsanelere, masallara, atasözlerine, küfürlere, yemin sözlerine, selamlaşma sözlerine, adlara, halk şiirine ve sözlü anlatımın yardımcı unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Kitapta en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun "gösteri sanatları" olduğu tespit edilmiştir.

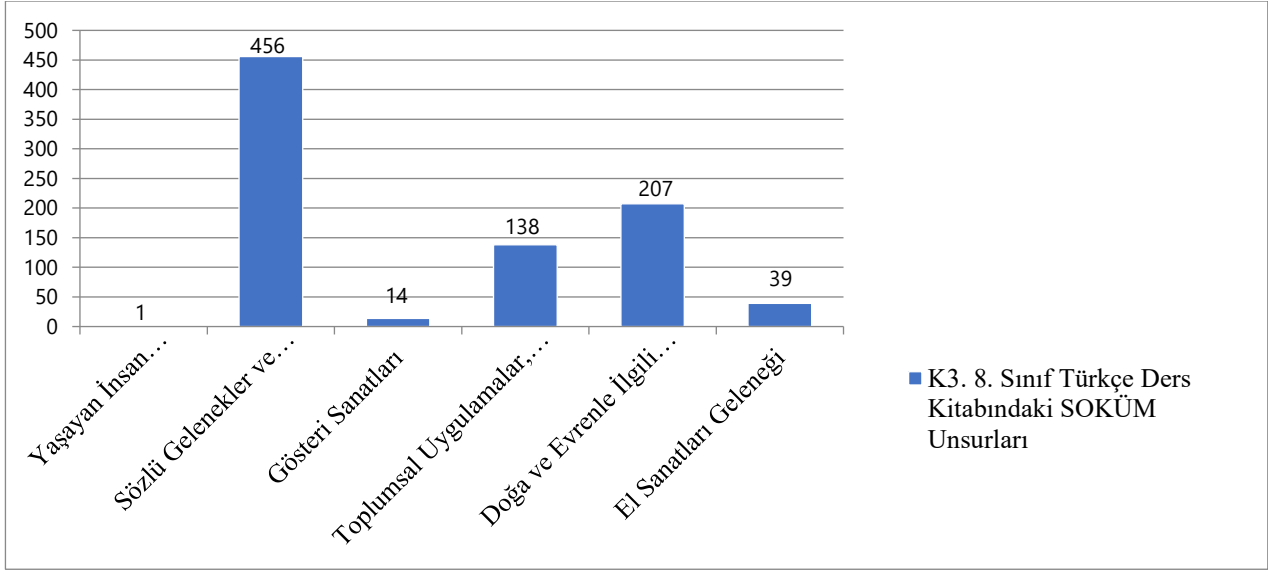
K2. (2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi MEB Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı)'nin somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili bulguları Grafik 2'de sunulmuştur:

Grafik 2. K2. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Değerlendirmesi

Grafik 2'de görüldüğü üzere K2. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları bölümü ile ilgili bir bulgu tespit edilememiştir. Kitapta en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun "sözlü gelenekler ve anlatımlar" olduğu görülmüştür. Sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarından en çok yer verilen alt başlığın deyimler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında efsanelere, fıkralara, atasözlerine, adlara, halk şiirine ve sözlü anlatımın yardımcı unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Kitapta en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun "el sanatları geleneği" olduğu tespit edilmiştir.

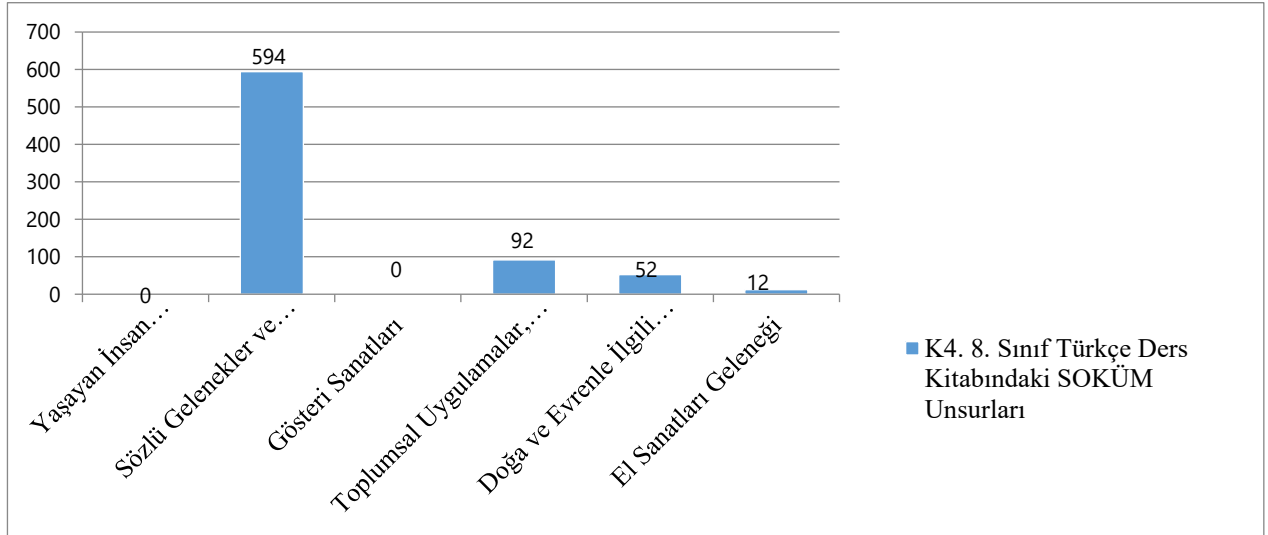
K3. (2016-2017 Eğitim Öğretim Dönemi Dikey Yayıncılık 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı)'ün somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili bulguları Grafik 3'te sunulmuştur:

Grafik 3. K3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Değerlendirmesi

Grafik 3'te görüldüğü üzere K3. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları bölümü ile ilgili 1 tane bulgu tespit edilmiştir. Kitapta en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “sözlü gelenekler ve anlatımlar” olduğu görülmüştür. Sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarından en çok yer verilen alt başlığın deyimler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında efsanelere, atasözlerine, yemin sözlerine, adlara, halk şiirine ve sözlü anlatımın yardımcı unsurlarından mimiklere yer verildiği görülmüştür. Kitapta en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “gösteri sanatları” olduğu tespit edilmiştir.

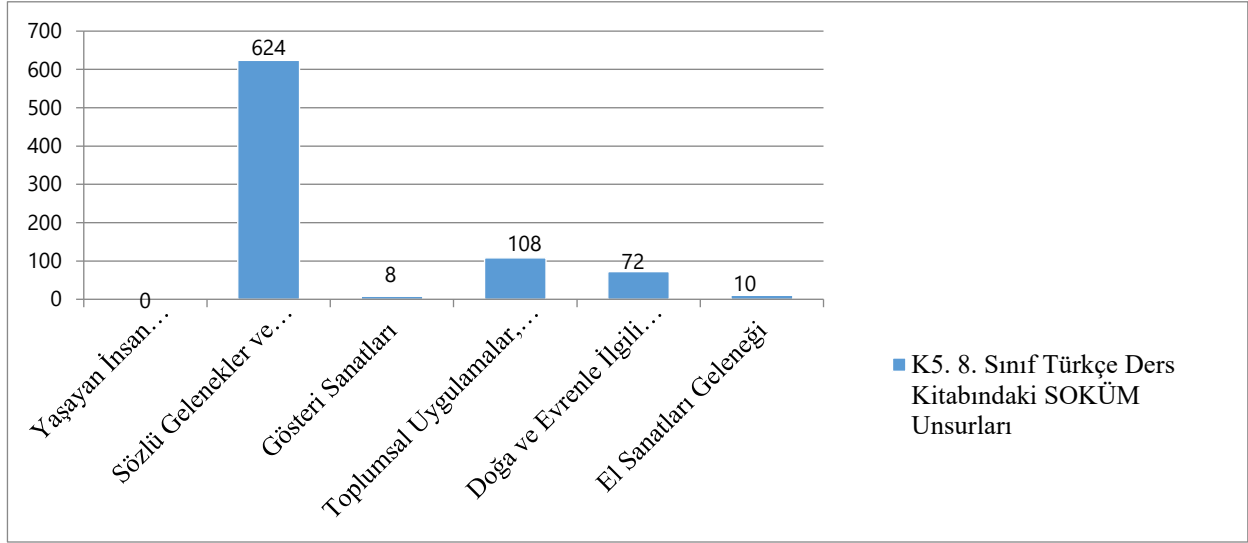
K4. (2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi Dörtel Yayıncılık 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı)'ün somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili bulguları Grafik 4'te sunulmuştur:

Grafik 4. K4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Değerlendirmesi

Grafik 4'te görüldüğü üzere K4. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları ve gösteri sanatları bölümleri ile ilgili bir bulgu tespit edilememiştir. Kitapta en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “sözlü gelenekler ve anlatımlar” olduğu görülmüştür. Sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarından en çok yer verilen alt başlığın deyimler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında fıkralara, atasözlerine, selamlaşma sözlerine, adlara, halk şiirine ve sözlü anlatımın yardımcı unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Kitapta en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “el sanatları geleneği” olduğu tespit edilmiştir.

K5. (2017-2018 Eğitim Öğretim Dönemi 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı)'in somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili bulguları Grafik 5'te sunulmuştur:

Grafik 5. K5. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Değerlendirmesi

Grafik 5'te görüldüğü üzere K5. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yaşayan insan hazineleri/geleneğin ustaları bölümü ile ilgili bir bulgu tespit edilememiştir. Kitapta en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “sözlü gelenekler ve anlatımlar” olduğu görülmüştür. Sözlü gelenekler ve anlatımlar unsurlarından en çok yer verilen alt başlığın deyimler olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında efsanelere, menkıbelere, destanlara, atasözlerine, adlara ve halk şiirine yer verildiği görülmüştür. Kitapta en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “gösteri sanatları” olduğu belirlenmiştir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMALAR

Çalışmada 5. sınıf ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları SOKÜM'ün ana kadroları ve alt başlıkları bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenip tartışılmış, çalışmadan elde edilen veriler analiz edilerek çalışmanın sonuçları açıklanmış ve çalışmadan elde edilen sonuçlara göre sonraki çalışmalara kaynaklık edebilecek öneriler sunulmuştur.

5. sınıf Türkçe ders kitaplarında en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “sözlü gelenekler ve anlatımlar” olduğu tespit edilmiştir. Sözlü gelenekler ve anlatımlar alt başlığında deyimlere sıkça yer verildiği görülmüştür. Kitaplarda masallara, efsanelere, atasözlerine, fıkralara, küfürlere, yemin sözlerine, selamlaşma sözlerine, kişi adlarına, yer adlarına, sülâle adlarına, lakaplara, alkışlara, kargışlara, ilahilere, mimiklere yer verilmesinin öğrencilerin sözlü geleneğin farkında olmalarına ve onları yaşatmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Nitekim alanyazında (Artun, 1999) alkış ve kargışların konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleri olduğu vurgulanmaktadır.

K1. 5. sınıf Türkçe ders kitabında en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “gösteri sanatları” olduğu belirlenmiştir. K2. 5. sınıf Türkçe ders kitabında en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “el sanatları geleneği” olduğu görülmüştür.

K3., K4. ve K5. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en çok yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “sözlü gelenekler ve anlatımlar” olduğu belirlenmiştir. Sözlü gelenekler ve anlatımlar alt başlığında efsanelere, menkıbelere, destanlara da yer verilmiştir. Nitekim alanyazında (Ekici, 2002) destanların millî değerleri, şahsî değerlerin üstünde tuttuğu vurgulanmıştır.

K3. ve K5. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “gösteri sanatları” olduğu, K4. 8. Sınıf Türkçe ders kitabında ise en az yer verilen SOKÜM ana kadrosunun “el sanatları geleneği” olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin kültürü yaşaması, yaşatması, gelecek kuşaklara aktarması bağlamında Türkçe dersinin önemi kaçınılmazdır. Türkçe dersi zorunlu ders olması sebebiyle de öğrencilere kültür aktarımının yapılabileceği güçlü bir kaynak olarak görülmektedir. Çalışmanın sonuçları da göstermektedir ki Türkçe ders kitapları SOKÜM bağlamında zengin örnekler içermektedir. Ancak Türkçe ders kitaplarının temel amacı elbette SOKÜM'e hizmet etmek değildir. Bu sebeple Türkçe dersine eş zamanlı olarak Halk Kültürü dersinin de bütün okullarda okutulması gereği ortaya çıkmıştır. Böylece öğrenciler kültür ve halk kültürü arasındaki ilişkiyi daha iyi kavrayabilecek, somut olmayan kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda daha bilinçli olacaklardır. Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme alanları ve kazanımları ile öğrenciler farklı etkinliklere yönelebilecek, iki ders saatini verimli bir şekilde geçirebileceklerdir.

KAYNAKÇA

- AĞIN HAYKIR, H., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakcı, R. ve Üstün, E. (2017). *Ortaokul Türkçe 5 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- ARAL, A. E. (2016). "Hayat Bilgisi" ve "Halk Kültürü" dersleri üzerinden kültür koruma yaklaşımlarının karşılaştırmalı değerlendirmesi. *Milli Folklor Dergisi*. 112, 107-119.
- ARHAN, S., Başar, S. ve Demirel, T. (2017). *İlköğretim Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- ARTUN, E. (1999). *Günümüz Adana âşıklık geleneğinde alkış-kargış (kara alkış)*. III. Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu)-Bildiriler, Adana: Adana Valiliği Yayınları.
- DEMİREL, A. ve Özbay, V. (2016). *İlköğretim Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- EKİCİ, M. (2002). Destan araştırma ve incelemelerinde kullanılan bazı terimler hakkında-I-. *Milli Folklor Dergisi*, 53. 27-33.
- ERDAL, N. (2017). *İlköğretim Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Kutlu, M. M. (2013). "Soküm ve örgün eğitim: halk kültürü dersi deneyimi", *somut olmayan kültürel mirasın geleceği Türkiye deneyimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- MEB TEMEL EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2018). *Halk kültürü dersi öğretim programı (ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- OĞUZ, M. Ö. (2004). *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi sempozyumu bildirileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- OĞUZ, M. Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* İstanbul: Geleneksel Yayıncılık.
- OĞUZ, M. Ö. (2013). *Somut olmayan kültürel miras nedir? (İkinci Baskı)*. İstanbul: Geleneksel Yayıncılık.
- POLAT, Z., Tetik, N., Türker, H. Ve Zorlu, N. (2016). *Ortaokul öğretmen kılavuz kitabı (5. sınıf)*. Ankara: MEB Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.